

Härdalar, namnet *Karis* och den första nedtecknade händelsen i Finlands historia

Johan Schalin

I slutet av augusti 2008 firades i Ingå 1000-årsjubiléet av Olav Haraldsson Digres misslyckade plundringståg till ”Härdalabygden” i Finland. Årsdagen markerades genom uppförandet av en snitsig pjäs skriven av Mikaela Sundström. Dagens västnylänningar fick följa med hur pjäsens fornfinnar drev de rovlystna vikingarna på flykten med list, trolldom, tvång och en smula tjuskraft. Enligt programbladet och projektets nätsida (VNUR) kunde denna den första nedtecknade händelsen i Finlands historia ha utspelats i nuvarande västra Ingå. En av initiativtagarna, Gustaf Sundman, har bl.a. i Barösundsbladet redovisat för en idé som ett antal skribenter efter J.R. Aspelin år 1895 har odlat då de har identifierat den isländska sagans *Herdalar* med byn *Hirdal*, nära Fagervik (Kerkkonen 1945: 172, 262 ff.; Granit 1962; Brenner 1981; Stormbom 2005).

Snorre Sturlasons beskrivning av den tonårige Olavs strid mot ”finnlänningarna”, den tredje av den norske härkonungens strider, ingår i det avsnitt av Heimskringla som benämns Olav den heliges saga. Den är nedtecknad i början på 1200-talet. Beskrivningens kärna, runt vilket berättelsen är uppbyggd, är ett kväde som tillskrivs Sigvat Tordarson (ca. 995- ca. 1045), den bäst kände av Olav den heliges skalder. Omkring 160 strofer av hans diktning finns bevarade. Versmåttet har förmågan att skydda formuleringar mot förvanskning i muntlig tradering genom många generationer. Det konserverade kvädet innehåller ortnamnen *Herdalar* och *Bálagardssída* samt folknamnet *finnlendingar* (Kerkkonen 1945: 263; ÓLAFS SAGA HELGA: kap. 9; OLAV DEN HELIGES SAGA: kap. 9):

*Hríð varð stáls í stríðri
ströng Herdalagöngu
Finnlendinga að fundi
fylkis niðs hin þriðja.
En austr við lá leysti
leið víkinga skeiðar.
Bálagarðs að barði
brimskiðum lá síða.*

*Den tredje skarpa striden
fursteättlingen stridde
på vägen från Härdalabygden,
där finländska skaror han mötte.
Från kusten av Östersjölandet
bars vikingaflottan av vågen;
mot Bálagårdssida vände
skeppen de sköldprydda borden.*

Det vikingatida Stor-Karis och namnets etymologi

Karis kyrksocken anses numera ha uppkommit under det andra kvartalet av 1200-talet (Haggrén et. al. 2003: 14). Karis var då vid sidan av Tenala en stor modersocken ur vilken andra socknar under medeltiden avsöndrades, däribland Lojo, södra halvan av Pojo samt just västra delen av Ingå där Hirdal ligger (Kerkkonen 1945: 132-134). Karis tidigaste kärnbygd kring Lápiträskets stränder utgjorde också en av de få nejderna i Nyland som man sedan länge vet att den varit bebodd från romersk järnålder ända till vikingatiden, och där de svenska inflyttarna ännu på 1100 och 1200-talen, att döma av ortnamnsskicket, stötte på en finskspråkig befolkning (Forsén & Moisanen 1995: 33ff., 38). Lápiträskets finnbygd tycks också ha utsträckt sig ända till saltsjön både vid Fagervik (Kerkkonen 1945: 171 ff.) och i Snappertuna (Haggrén et. al.: 2003, 19 ff.). Idag vet man på basen av pollenanalys och undersökning av bottensediment att bosättning också funnits i skärgården utanför, på Orslandet (Alenius et. al.: 2004).

Namnet Karis är först belagt på 1300-talet i sin svenska dräkt: *Kariis* 1326, *Karis* 1327 och *Karisa* 1392. Namnet hör alltså till det äldsta egentliga ortnamnsskicket i Finland. Namnets finska motsvarighet *Karjaa* är dialektal och låter sig bäst återföras på en finsk böjning med äldre stadieväxling i ändelsen: nominativ **Karjas* - övriga kasus **Karjaha*-. Låneriktningen är från finska till svenska. T.ex. ett urnordiskt original ***Karjaz* hade gett fornsvenskt ***Kær* som strider

mot de faktiska beläggen. Vi får nog istället anta att det yngre fsv. *Karis* härrör ur ett äldre bosättningstida fsv. **Karjas* som i sin tur är ett lån från fornfinnska **Karjas/Karjaha-* (FSB: 220 = s.v. *Karis*; Sohlstrand 1940: 12).

Eftersom namnet var i levande bruk på finska då den svenska bosättningen infann sig är det naturligt att anknyta det till det vikingatida finska namnskicket. Dess rötter kan gå längre tillbaka i tiden, i analogi med bosättningens kontinuitet från romersk järnålder. Namnet tarvar alltså en från svenskan oberoende förhistorisk etymologi. Även om tolkningar som baserar sig på olika adjektiv också har kastats fram, har forskningens huvudström hållit sig till förklaringar som i sista hand går tillbaka på ett urgermanskt substantiv **χarja-z* (χ står här för ett raspigt h som i tyskans *achtung*) 'skara, skock, folkhop, uppbåd, här' (SPNK: 137 = s.v. *Karjaa*; Koivulehto 1997:163) eller på dess urbaltiska ljudlagsenliga motsvarighet med liknande betydelse (Nissilä 1954: 254 f.; jfr. SSA s.v. *Karja*). Trots att namnet slutar på konsonanten *-s* har alla inte velat beakta ett direkt lån från urgermanskan, utan istället tänkt sig att det är bildat till ett finskt appellativ *karja* 'boskap', i sin tur inlånat från ovan nämnda original. Appellativets ålderdomliga betydelse 'flock, hjord' har antagligen föregåtts av just betydelsen 'skara, skock, folkhop, uppbåd, här' (Grünthal 1997: 87 f., 94 ff.). Man har också tänkt sig ytterligare ett mellansteg genom att förklara det nyländska *Karjaa* som ett uppkallelsenamn efter ett förment äldre, liknande namn på Ösel (SPNK: 137 = s.v. *Karjaa*; FSB: 220 = s.v. *Karis*).

Viljo Nissilä (1954: 254) har i förbifarten påpekat att låneoriginalet på den germanska sidan har utvecklats till olika personnamn (jfr. Koivulehto 2007: 76). Detta germanska namnelement är mycket gammalt och produktivt. Det har redan i tidig urnordisk tid uppträtt såväl som förled, efterled, hypokorism och kortnamn (Janzén 1947: 77f.; Peterson 2004: s.v. *Harisō, Hariūha, Hariwulfaz, Harja, Swābaharjaz*, Tabell 1 *Hari-*, Tabell 2 *-harjaz*). Kortnamnet *Harja* (nominativ av en n-stam) uppträder på en inskrift daterad till ca år 500 på en run-

sten från Skåäng, Vagnhärad socken, Hölebo härad, Södermanland (SÖ 32) och på en kam av ben från Vimose på Fyn som är daterad till 150-200 e.kr (DR 207). Namnet **χarja-walda-z* (> *Harald*) skrivet *chariovalda* uppträder första gången i källorna redan ca. 100 e.kr hos den romerske historikern Tacitus i andra boken av hans annaler (Koivulehto 2007: 76; Janzén 1947: 78). Som förlaga till **Karjas* skulle bäst passa ett enledat namn **χar-ja-z* med sk. *-ia-avledningssuffix (Peterson 2004: Tabell 8), som t.ex. kunde vara en kortform till ett av de otaliga tvåledade namnen med detta element (ibid. s.v. **Audiaz*, **Haimiaz*, **Heldiaz*, **Ingwiaz*) eller ett nomen agentis 'härföraren' till verbet **χarjōn* 'angripa med krigshär (härja)' (ibid. s.v. *pirbijaz*).

Namn lånade i förhistorisk tid mellan urfinska och urnordiska/-germanska

I ljuset av den stora mängden låneetymologier som kan påvisas för medeltida ortnamn är knappheten gällande järnåldern påfallande. Det är mao. ont om sådana namnpar, där det svenska och det finska namnet var för sig kan rekonstrueras till förhistoriska urformer som i sin tur bevisligen kan vara inbördes lån. Om svenska namn t.ex. skulle basera sig på finsk språkkontakt från urnordisk tid borde vi se spår av de omvälvande urnordiska ljudutvecklingarna som stympade och förvred ord till oigenkännlighet i upptakten till vikingatiden. T.ex. ett urfinskt *Pohja* skulle då inlånat i urnordiskan inte ha utvecklats till *Pojo* utan till en enstavig omljudd form, snarast då ***Pö* (jfr. *le* < **hlahja* och *döttrar* < *dohtriR*). De faktiska svenska formerna kan bättre förklaras som senare, medeltida lån. Bland den handfull av namn, som har ansetts kunna utgöra urgermanska eller urnordiska lån i finskan, finner man knappt några ljudlagsenliga efterföljare i svenskan. Varken *Eura* (< **etra*) eller *Aura* (< **atra*) heter *Ådra* (< *ādhra* < **āḑrō* < **ēḑrō*) på svenska, *Kymi* (< **kümi*) heter inte ***Kvämme* (<

kwāmia-* < **kwēmia-*) och *Harjavalta* heter inte heller varken *Härald* eller *Harald*.

Ett fascinerande undantag kunde som känt namnen *Ahvenanmaa* och *Åland* utgöra. Det finska namnets förled ter sig som ett rätt tidigt urgermanskt lån medan låneriktingen för den nuvarande svenska förledens del troligen är från urfinska till urnordiska, vilket jag i ett annat sammanhang argumenterar för (Schalin 2008c) i delvis samstämmighet med ett äldre förslag av Lars Huldén (1976), som han själv sedermera distanserat sig ifrån (FSB, 43; Hufvudstadsbladet 23.1.2008). Namnparet *Kjulo-* (sv.) och *Köyliö-* (fi.) 'sjö, å och socken i Satakunta' är i det här avseendet problematiskt. Ett lån kunde dateras till tiden före urnordiskans ljudövergång *-eu-* > *-iu-* som ägde rum senast på 800-talet (Holm 2005: 111, 117; jfr. feldaterad hänvisning hos Waldenström 2005: 28) under två förutsättningar: För det första skulle krävas att *Köyliö-* < *Keul-* (belagt 1556) bevisas primärt gentemot *Kiul-*, som är belagt också på finska t.ex. i kvädet om biskop Henriks bane. För det andra är den tidiga dateringen nödvändig endast försåvitt låneriktingen faktiskt skulle vara från urnordiska till urfinska, vilket är otroligt (se SPNK s.v. *Köyliö*, märk väl annorledes FSB: 430; Waldenström 2005). I tidig medeltid hade nämligen likaväl finskt *Keul-* som finskt *Kiul-* kunnat inlånas som just *Kiul-* i fornsvenskan eftersom diftongen ***eu-* inte längre existerade.

Namnet Hirdal och dess etymologi

Omnämmandet av *Herdalar* i Snorre Sturlasons saga om Olav den Helige från 1200-talet är otvivelaktigt det äldsta lokala ortnamnsbelägget för Finland. I motsats till vad Gunvor Kerkkonen (1945: 264) påstår ("Den fullständiga namnöverensstämmelsen") är identifieringen med byn *Hirdal* i Ingå problematisk i synnerhet av ljudhistoriska skäl. Förleden i *Hirdal* uttalas enligt uppgift än

idag med långt *-i-*, vilket också stöds av sextioalet belägg före 1569, av vilka de äldsta, börjande från 1540, är stavade *Hijren-* (Granit 1962: 103). Det isländska namnet skrivs däremot med *-e-*, som här bör läsas som en kort vokal uppkommen genom i-omljud på /a/, en vokal som alltså etymologiskt inte motsvarar vokalen i ordet *herde* (< **hirðir*) 'boskapsvallare' utan svenskt *-ä-* som i *gårde* (< **garðian-*) 'fält; hägnad', *färd* (< **farðir-*) 'resa, rutt' och *skär* (< **skarja-*) 'liten klippö'. Dessa ord uttalas nog aldrig, ens dialektalt, [-*ir(d)*] eller [-*ēr(d)*]. Den ljudhistoriska tendensen har ju sänkt/öppnat vokalerna *-ir-* > *-er-*, *-er-* > *-är-*, inte tvärtom. Följaktligen kan ingen namnlighet med isländskan ens baseras på ett sporadiskt belägg *Herdal* från 1594 (Kerckkonen 1945: 264) eller senare folketymologiska skrivningar av typen *Heredal* med mindre än att Sigvat i sitt kväde godtyckligt har infört en folketymologisk ersättning av långt *-i-* med kort *-e/ä-*, innan namnet konserverades av versmåttet.

Namnet *Hijrendal* kan mycket väl, i brist på en vettig svensk etymologi, också ha en finsk etymologi. Några möjligheter med den vanliga ortnamnsbildande ändelsen *-la/-lä* har Lars Nyberg (1984: 18) framkastat. Dessutom måste man beakta möjligheten av ett tvåledat namn med efterleden *-talo* 'gård', eller ett sk. hybridnamn med efterleden *-dal*. Förledens ändelse *-en* påminner misstänkt om en finsk genitiv som kan dölja ett personnamn, vilket Lars Huldén påpekat (FSB: 238), eller - med reservation gällande kronologin för det gammalfinska fonemets /ð/ ljudhistoria (Virtaranta 1958: 192-216, se speciellt s.196 *Kårisoja/Korisoja*, jfr. Rapola 1966: 89ff.; Lehtinen 2007: 178-180) - genitiven *hiiden* av ordet *hiisi* 'offerlund, troll', som i de svenska namnen *Hirankare* och *Hirlöt* i Åboland (Pitkänen 1986: 273).

Den geografiska omgivningen för Olavs landstigning

Försåvida vi tillskriver Snorres ramberättelse tillförlitlighet passar inte heller *Hirdal* geografiskt och historiskt. Såväl vikingaflottans förväntningar gällande

värdefullt rov som försvararnas faktiska militära prestation bekräftar bilden av att målet för attacken var ett betydande bosättningscentrum i nejden, som fallet hade varit då Olav med samma flotta ”plundrade och förödde” hela Öselbygden tidigare samma år (OLAV DEN HELIGES SAGA: kap. 8). ”Härdalarna” var också en hel nejd bestående av ”några bygder” (*byggðir nokkurar*), inte en enskild by. Gunvor Kerkkonen (1945: 172f) bekräftar själv då hon behandlar den svenska inflyttarbosättningen i Fagervikområdet Hirdals status som sekundärt bosatt avgärdaby: ”det förefaller sålunda som om *Finnpada* och *Backaby* varit bolbyarna, på vilkas utmarker avgärdabyarna *Västerby*, *Svenskby* och *Hirdal* ha uppkommit”.

”Härdalabygderna” förläggs av Snorre en bit inåt land bakom en skog, någon timmes dagsmarsch från landstigningsplatsen. En marsch till *Karis* dåtida kärnbygd vid Lärpräsket motsvarar bättre sagans terrängförhållandena än kustbyn *Hirdal*, vilket Nyberg (1984: 18f.) framhållit i samband med ett av hans många förslag till lokalisering av händelsen. En ytterligare intressant detalj är att efterleden är i pluralis: *Herdala(r)*. Precis mellan Lärpräsket/Kungsån och Svartån nära kyrkan ligger två ådalar ur nyländsk synpunkt sällsynt tätt intill varandra, inom ett avstånd av 2 km, i en för epoken tätbebodd bygd.

Den kortaste vägen till *Karisdalarna* skulle Olavs krigare ha haft från sydväst från nuvarande Dragsvikens/Totalfladans riktning eller från söder från nuvarande Raseborgs slottsruins riktning. Denna slättbygd i nuvarande Snappertuna bör emellertid ha varit odlad och bebodd (Haggrén et. al.: 2003). Man bör rimligen tvivla på att skogstäcket där skulle ha varit tillräckligt enhetligt för berättelsens bakhåll. Dessa rutter skulle inte heller ha tjänat ett eventuellt syfte att överrumpla folket i kärnbygden utan förvarning. Som Lars Nyberg (1984) visat motsvarar berättelsens händelseförlopp en segelbar vik som pga. sitt djup tar en hel natt att kryssa sig ut från. Helt omöjligt är det inte att föreställa sig en uppmarsch mot *Karisdalarna* från Fagerviken i ostsydost (paradoxalt nog nära *Hirdal*), som var

större och längre inskjutande för 1000 år sedan. Troligare ter sig ändå i sagans ljus en landstigning djupt inne i den långa Pojoviken. Sagans text lyder i översättning av Emil Olson (OLAV DEN HELIGES SAGA: kap. 9):

Den tredje striden.

Därefter seglade han tillbaka till Finland, gick i land och härjade där, men alla innebyggarna flydde till skogarna och förde bort sin egendom ifrån bygden. Konungen gick långt upp i land och över några skogar; där voro några dalbygder, som kallas Härdalarna. De togo föga gods och inga män. Då det led ut på dagen, vände konungen tillbaka till skeppen. Men när de kommo i skogen, samlades folk emot dem från alla håll, sköt på dem och trängde hårdt in på dem. Konungen bad sina män söka betäckning. Men innan han kom ut ur skogen, hade han förlorat många män, och många hade blivit sårade. Han kom om kvällen till skeppen. Finnarna ställde under natten genom trolldom till oväder och storm på havet. Men konungen lät taga in ankarena och hissa seglen, och de kryssade om natten utanför kusten. Konungens lycka förmådde då som ofta mer än finnarnas trolldom. De lyckades under natten kryssa sig fram längs Bålagårdssida och därifrån ut på havet. Men finnarnas här följde efter landvägen, allt efter som konungen seglade fram utanför kusten. Så säger Sigvat: (texten avslutas med kvädet återgivet ovan)

Det faktum att finnarnas patruller kunde följa flottans kryssande reträtt, marscherande till fots längs en kust en hel natt, tyder på Hangö udd med dess raka strand och gångbara moräner. Var annanstans längs Nylands uppfläckta kust än just vid Hangö udd kunde något sådant ens i teorin ske utan att skutta i sjumilastövlar mellan uddar, kobbar och klackar ?

Namngivningsgrunden

Den upplysta läsaren har redan förstått, vilket också Unto Salo (2000: 158f. & fotnot nr. 21 på s.212) redan tidigare har observerat, att förleden *Her-* i ornam-

net *Herdalar* som Sigvat nämner, liksom svenskans *här-* i orden *härad* och *härja* samt i *här*, är en etymologiskt exakt efterföljare till det urgermanska låneoriginal **χarja-(z)* som föreslagits vara original för ortnamnet **Karjas/*Karjaha-*. Som jag har anmärkt redan i Hufvudstadsbladet 22.1.2008 och i Vasabladet 6.3.2008 är namnmotsvarigheten alltså här perfekt, i bjärt kontrast till den helt omöjliga motsvarighet som föreslagits för *Hirdal* i Ingå. En gemensam etymologi för det isländska och det finska namnet går således att härleda ur ett tidigt nordgermanskt mansnamn.

Man bör heller inte utesluta möjligheten av att ett appellativ utgjort namngivningsgrund. Ett uppståndssystem för att vid behov ställa upp ett visst antal krigare är säkerligen den äldsta av lokala organisationsformer och med mycket äldre rötter än den kristna socknen (Andersson 2004: 6; 2005: 13 f.). Samma militärtekniska etymologiska element **χarja-(z)* ingår t.ex. också som förled i ordet *härad* (Hellqvist 1980 s.v. *härad*, Nielsen 1985 s.v. *herred*) och troligen också som efterled i ordet *hund-are* (Pamp 1988: 79f.; Andersson 2004: 8). Av de syvästfinska bygderna hade ingen annan bygd en så stor orsak att organisera ett regionalt militärt varnings- och uppståndssystem som den för sjörövare utsatta Stor-Karisbygden. Att detta var en realitet åskådliggörs också så väl i det fornskandinaviska namnet för västra Nylands kust: "Bålagårdssida" - 'varningsbå-lens kust' (Salo 2000: 158).

Man kan invända att det finns väldigt få paralleller för bevisligen lika gamla bebyggelsenamn. "Bygder" bör ändå i folkmun ha kunnat ha namn innan den medeltida socken-, härads- och landskapsindelningen. T.ex. innan ordet *härad* har fått betydelsen 'administrativ enhet bestående av flera socknar' hade ordet betytt 'bygd' i en mer allmän betydelse (Pamp 1988: 55) och dess förled hade betytt 'skara, skock, folkhop, uppstånd, här'. Som namngivningsgrund kan man

också tänka sig 'ett område kontrollerat, beskattat (och beskyddat) av en germansk beväpnad skara' (Koivulehto 1997: 163).

En möjlighet, också förenlig med förledens etymologi, är att namnet äldst har varit en hydronym. Viktigare åar och sjöar har haft namn mycket tidigt. Namnet *Karjaanjoki* 'Karisån' eller eventuellt *Karjasjärvi* 'Kyrkträsket' kunde då tolkas vara primärt i förhållande till bygden, vilket bl.a. Sohlstrand (1940) har tänkt sig. Namnet **Karjahanjoki* måste åtminstone vara äldre än den senmedeltida kringskurna socknen eftersom namnet används långt uppströms i trakter dit Stor-Karis inte längre har utsträckt sig efter avsöndrandet av Lojo.

Slutsats

Hypotesens svaga punkt är framför allt den att namnet måste antas ha fortlevat mycket länge, ända från ett tidigt språkstadium då urgermanskt **/χ/* ännu ersattes med ett sent mellanurfinskt */k/*. Dateringarna är förstås till naturen relativa, inte absoluta, men torde minst indikera tidig järnålder. Senare ersattes motsvarande urnordiska fonem med ett sent urfinskt **/h/* (Koivulehto 2007: 76). Det är mindre ekonomiskt att som Unto Salo (2000: 158f.) anta att den isländska förleden kunde vara en "översättning" av det finska namnet, eftersom det i sin tur skulle förutsätta att kändedomen om ortnamnets germanska namngivningsgrund hade fortlevat, vilket i verkligheten sällan sker efter överskridandet av en språkgräns. En vågad men nödvändig premis är alltså att platsen, trots att man svårigen kan förutsätta fortlöpande skandinavisk bosättning i själva Karisbygden, måste ha varit känd för skandinaverna utan avbrott genom århundraden. Detta kunde stödjas bara av nära handelsförbindelser, vilket inte i och för sig förefaller helt omöjligt då *Karjaanjoki* ovanför Lojo sjö leder ända in i egentliga Tavastland. Det att det antagna namnet *Härdalar* senare skulle ha avstått sin plats åt det finskättade namnet *Karis* visar i alla fall entydigt att en antagen förhistorisk

kontinuitet i skandinaviskt namnskick för Stor-Karisbygden till sist skulle ha brustit före den medeltida bosättningsvågen. Om detsamma vittnar också förlusten av namnet *Bálagardssída* i finländskt namnskick.

I ljuset av de kombinerade osäkerhetsmomenten kvarstår ett stort frågetecken kring frågan om namnet *Herdalar* hör etymologiskt ihop med namnet *Karjaa*. Av rent bosättningsgeografiska skäl är det i alla fall svårt att se i vilken annan nejd än Stor-Karisbygden Olavs strandhugg överhuvudtaget skulle ha kunnat äga rum (Salo 2000: 158f.; 2008: 199). Det besynnerligt kuriosa faktum står också oantastligt att det äldsta lokala ortnamnsbelägget gällande Finlands sydspets *Herdalar* utgör en perfekt ljudhistorisk motsvarighet till ett av de obestridligt äldsta faktiska namnelementen i samma område *Karjaa*. Men hur entusiastmerande detta rön än är kan vi inte helt utesluta ett osannolikt fall av tillfälligheternas spel. I etymologin träffar man faktiskt nu och då på sådana nyckfulla sammanträffanden.

Otryckta källor

DR 207 = <http://www.christerhamp.se/runor/gamla/dr/dr207.html>
07.09.2008

= http://www.arild-hauge.com/danske_runeinnskrifter1.htm
07.09.2008

OLAV DEN HELIGES SAGA =

<http://cornelius.tacitus.nu/heimskringla/olav-helige/index.htm>
11.9.2008

ÓLAFS SAGA HELGA = <http://www.snerpa.is/net/snorri/ol-helg.htm> 11.9.2008

PETERSON, LENA 2004: Lexikon över urnordiska personnamn.

<http://www.sofi.se/namn>

http://www.sofi.se/servlet/GetDoc?meta_id=1465 9.9.2008

SÖ 32 = <http://www.christerhamp.se/runor/gamla/so/so32.html>

07.09.2008

= <http://www.arild-hauge.com/se-runeinnskrifter-soedermanland.htm> 07.09.2008

=

http://www.runebru.se/Thomas%20runstenssida/tidiga_rist/html/s%F6_32.html 07.09.2008

VNUR = Om Snorre och Olav:

<http://www.vnur.org/vnur/hirdal/hirdalsnorre/> 07.09.2008

Tryckta källor

ALENIUS, TEIJA & HAGGRÉN, G. & JANSSON, H. & MIETTINEN A. 2004: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkitie-teellisenä tutkimuskohteena, i: *SKAS, 1/2004*. Suomen keskiajan arkeologian seura – Sällskapet för medeltidsarkeologi i Finland.

ANDERSSON, THORSTEN 2004: Svethiudh, det svenska rikets kärna, i: *Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning 92*, 5-18. Uppsala.

ANDERSSON, THORSTEN 2005: Svethiudh arkeologiskt förankrat, i: *Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning 93*, 13-15. Uppsala.

BRENNER, OLA 1981: *Segelsjöfart i Ingå*. Ekenäs.

FORSÉN, BJÖRN & MOISANEN, J. 1995: Svartån och bebyggelsen runt denna, i: *Finskt museum 100, 1993*, 26-49. Helsingfors.

FSB = HULDÉN, LARS (red.) 2001: *Finlandssvenska bebyggelsenamn. Namn på landskap, kommuner, byar i Finland av svenskt ursprung eller med särskild svensk form*. MARTOLA, NILS – ZILLIACUS K. – PITKÄNEN, R. L. m.fl. & GRANLUND, Å. – THORS,

C-E. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland nr 635. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

GALLÉN, JARL 1984: Länsieurooppalaiset ja skandinaaviset Suomen esihistoriaa koskevat lähteet, i: *Suomen väestön esihistorialliset juuret. Tvärminnen symposiumi 17. –19.1.1980*, 249-263, GALLÉN, JARL (red.). Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 131. Helsinki: Finska Vetenskaps-Societeten

GRANIT, J.M. 1962: Olof den Heliges landstigning i Finland. Några kommentarer, i: *Nordenskiöld-samfundets tidskrift* 22, 100-104. Helsingfors.

GRÜNTAL, RIHO 1997: *Livvistä Liiviin, Itämerensuomalaiset etnonymit*. Castrenianumin toimitteita 51. Helsinki.

HAGGRÉN, GEORG & JANSSON, H. & PIHLMAN, A 2003: Snappertunan Kullåkersbacken - Unohdettu tutkimuskohde unohdetulla paikalla. *Muinaistutkija* 3/2003, 13-23. Espoo: Suomen arkeologien seura.

HELLQVIST, ELOF 1980 (1939): *Svensk etymologisk ordbok*. Tredje upplagan. Lund.

HOFSTRA, TETTE 1985: *Ostseefinnisch und Germanisch: Frühe Lehnbeziehungen im nördlichen Ostseeraum im Lichte der Forschung seit 1961*. Groningen.

HOLM, GÖSTA 1996: *Nordiska studier: Femton uppsatser om ord, namn, dialekter, filologi, stilhistoria och syntax: Festskrift till Gösta Holm på 80-årsdagen den 8 juli 1996*. PLATZACK, CHRISTER - TELEMAN, U. (red.). Lund.

HULDÉN, LARS 1976: Namnet Åland. *Nordiska studier i filologi och lingvistik*, i: *Festskrift tillägnad Gösta Holm på 60-årsdagen den 8 juli 1976*, 218-224. Lund.

- JANZÉN, ASSAR 1947: De fornvästnordiska personnamnen, i: *Personnamn*, 22-186. JANZÉN, ASSAR (utg.) BRØNDUM-NIELSEN, JOHS. – ERIXON, S. – OLSEN M. (red.). Nordisk Kultur VII, 1947. Samlingsverk utgivet med stöd av Clara Lachmanns fond. Stockholm - Oslo - Köpenhamn.
- KERKKONEN, GUNVOR 1945: *Västnyländsk bebyggelse under medeltiden*. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCCI. Helsingfors.
- KOIVULEHTO, JORMA 1997: Were the Baltic Finns "club-men"? On the etymology of some ancient ethnonyms, i: *You name it: Perspectives on onomastic research 151-169*, PITKÄNEN, RITVA LIISA & MALLAT, K (red.). Studia Fennica Linguistica 7. SKS, Helsinki.
- KOIVULEHTO, JORMA 2007: Kriittisiä havaintoja paikannimitutkimuksesta, i: *Satakunnan vanhaa paikannimistöä*, 66-81. Satakunta: Kotiseutututkimuksia XXV. Turku: Satakunnan Historiallinen Seura.
- LEHTINEN, TAPANI 2007: *Kielen vuosituhanneet. Suomen kielen kehitys kantaauralasta varhaisuomeen*. Tietolipas 215. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.
- NIELSEN, NIELS ÅGE 1985: *Dansk etymologisk ordbog: ordenes historie*. 3. reviderede udgave med et tillæg 4. oplag. Gyldendals røde ordbøger. Copenhagen - København: Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S.
- NISSILÄ, VILJO 1954: Syntymäpaikkaa ja -yhteisöä ilmaisevia sanoja nimistössämme, i: *Virittäjä. Kotikielen seuran aikakauslehti* 58, 1954, 246-287. Helsinki.
- NISSILÄ, VILJO 1962: Karjalan nimestä, i: *Virittäjä. Kotikielen seuran aikakauslehti* 66, 1962, 345-367. Helsinki.

- NYBERG, LARS 1984: Olof Haraldsson Digre och Västnyland, i: *Västnyländsk årsbok 1984. Åttonde årgången*. Ekenäs: Västnyländska kultursamfundet.
- PAMP, BENGT 1988: *Ortnamnen i Sverige*. Femte upplagan. Sverige: Studentlitteratur.
- PITKÄNEN, RITVA LIISA 1986: *Turunmaan saariston suomalainen lainanimistö*. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 418. Helsinki.
- RAPOLA, MARTTI 1966: *Suomen kielen äännehistorian luennot. Liitteenä Martti Rapolan kirjallinen tuotanto 1902-1966*. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 283. Helsinki.
- SALO, UNTO 2000: Suomi ja Häme, Häme ja Satakunta, i: *Hämeen käräjät 1*, PELTOVIRTA, JUKKA (red.). Hämeenlinna: Hämeen Heimoliitto ry. - Harjavalta: Emil Cedercreutzin Säätiö.
- SALO, UNTO 2008: *Ajan ammoisen oloista. Satakunnan ja naapurimaakuntien esihistoriaa*. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 1093. Helsinki.
- SCHALIN, JOHAN 2008a: *Karis hos Snorre*, i: *Hufvudstadsbladet* 22.1.2008. Helsingfors.
- SCHALIN, JOHAN 2008b: *Kung Olav ansatt av trollkunniga finnar*, i: *Vasabladet* 6.3.2008. Vasa.
- SCHALIN, JOHAN 2008c: *Ahuen maa ja Alandh*, i: *Sananjalka* 50, 2008. Turku: Suomen Kielen Seura. Under utgivning.
- SOHLSTRAND, WÄINÖ 1940 (1948): *Namnet Karis och andra namn i Karis*, i: *Karis socken från forntiden till våra dagar I-II*. Ekenäs.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä: Etymologinen sanakirja*. 1: A-K 1992, 2: L-P 1995, 3: R-Ö 2000. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

SPNK = PAIKKALA, SIRKKA (red.) 2007: *Suomalainen paikannimikirja*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Jyväskylä: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja Affecto Finland Oy.

STORMBOM, JARL 2005: Det hände för tusen år sedan. Olav Haraldsson blev den store vikingen, kung och helgon, i: *Svenskbygden. Organ för finlandssvenskt bildningsarbete*, 1/2005, 33-35. Helsingfors – Ekenäs: Svenska folkskolans vänner.

VIRTARANTA, PERTTI 1958: *Pääpainollisen tavun jälkeisen dentaalipirantin edustus suomen murteissa*. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 252. Helsinki.

WALDENSTRÖM, STELLAN 2005: *Kjulo* i Finland och *Kjula* i Sverige – samma ursprung?, i: *Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning* 93, 17-35. Uppsala.